

УДК [37.014:796.011.1]:005(438)(045)**ОЛЕКСАНДР МОЗОЛЕВ,***кандидат педагогічних наук, доцент**(Україна, Хмельницький, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія)***OLEKSANDR MOZOLEV,***candidate of pedagogical sciences, assistant professor**(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy)***Методологічні підходи до вивчення системи управління розвитком освіти в сфері фізичної культури і спорту в Польщі****Methodological Approaches to the Study of the Management of the Development of Education in the Sphere of Physical Culture and Sport in Poland**

У статті автором розкриті методологічні підходи щодо вивчення системи управління розвитком освіти в сфері фізичної культури і спорту в Польщі. Встановлені засоби і методологія досліджень систем управління. Розкрито змістовно-процесуальна схема дослідження та види наукового аналізу, що використовує автор. Визначені методи дослідження та сфера їх застосування.

Встановлено, що теорія управління визначає системний підхід, як найбільш універсальний метод дослідження вивчення стану, організації, структури, взаємодії різних аспектів функціонуючої системи. З'ясовано, що реалізація сукупності завдань роботи здійснюється на основі системного, інтеграційного, структурно-функціонального, комплексного, діалектичного, ситуаційного, інноваційного, нормативного, адміністративного, кількісного та поведінкового підходів із застосуванням трьох груп методів: формально-логічних, загальнонаукових та специфічних. Автором визначено, що змістовно-процесуальна схема дослідження передбачає використання наступних видів наукового аналізу: проблемного, системного, каузального, прaxeологічного, аксіологічного, програмно-цільового, ситуаційного, прогностичного та рекомендаційного. Увесь процес дослідження передбачає комплексне використання формально-логічних методів дослідження, а саме: аналізу, синтезу, індукції, дедукції, аналогії, аксіоматичного методу, формалізації, абстрагування, узагальнення, сходження від абстрактного до конкретного тощо.

Ключові слова: методологія, управління, методи, освіта, фізична культура.

In the article the author revealed the methodological approaches to the study education development management system of in the sphere of physical culture and sport in Poland. Installed tools and methodology of management systems research have been established. Substantially-procedural scheme of the research and types of scientific analysis that are used by the author have been disclosed. Research methods and the scope of their application have been defined.

It is specified that implementation of the set of work task is based on a systematic, integration, structural-functional, multi-methodological, dialectal, situational, innovative, normative, administrative, quantitative and behavioral approaches applying three groups of methods: aristotelian, general scientific and specific. It is found that the management theory identifies a systemic approach, as the most universal method of research to study of the state, organization, structure, interaction of various aspects of the functioning system. Author identified that the substantially-procedural scheme of research involves the use of the following scientific analysis: problematic, systematic, causal, praxeological, axiological, program-target, situational, predictive and a recommendative. The entire research process involves the integrated use of aristotelian research methods, namely: analysis, synthesis, induction, deduction, analogy, axiomatic method, method of formalization, abstraction, generalization, from abstract to the concrete, etc. Historical, comparative law methods were used in the study to examine the status of the development of the problem in the scientific literature and the works of Polish scholars. Mathematical-statistical methods are used in order to define the resource, personnel, material - technical and medical support to the development of education in the sphere of physical culture and sport of Poland. Financial analysis is used to establish the level of funding for the development of education in the sphere of physical culture and sport of Poland, methods of mathematical modeling used for prognostic modeling of investigated processes.

Key words: methodology, management, methods, education, physical culture.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Вступ Польщі до Європейського Союзу значною мірою здійснив вплив на рівень інтенсифікації розвитку і розбудови соціальних інститутів

держави. Освіта в сфері фізичної культури і спорту визначена однією із пріоритетних напрямів і найважливіших складових загальної освіти людини, яка забезпечує створення передумов до перманентного удосконалення рівня фізичної підготовки впродовж усього життя, високого рівня здоров'я, соціальної активності, творчого довголіття, трудового потенціалу особистості. Набуття якісної освіти індивідом в сфері фізичної культури і спорту Польщі великою мірою залежить від оптимальної організаційної структури та розподілу функцій управління освітою в сфері фізичної культури та спорту в цілому, а зокрема процесом її стандартизації. Така оптимізація можлива лише у випадку наявності високого рівня розвитку науково-методичного базису управлінської складової в освітній галузі сфери фізичної культури і спорту. В контексті нашого дослідження необхідно відзначити те, що вирішення висунутих завдань роботи, отримання науково достовірних та обґрунтованих результатів, які характеризуються багатоплановістю, складністю, полімодальністю за своїм змістовим наповненням, можливе лише за умови ґрунтовного аналізу та висвітлення змісту методологічних основ організації та проведення дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій... Польський досвід управління розвитком освіти вивчали А. В. Василюк, Я. Р. Гречка, Л. М. Гриневич, І. М. Даценко, О. В. Карпенко та ін. Проблеми навчання фізичному вихованню в закладах освіти Польщі розглядали в своїх роботах С. А. Вавренюк, В. Р. Пасічник, Л. П. Сергієнко, В. М. Лишевська, А. Б. Мандюк, Б. М. Мицман та ін. Разом з тим, питання методологічних підходів до вивчення системи управління розвитком освіти в сфері фізичної культури і спорту Польщі не знайшли свого відображення в сучасних науково-педагогічних дослідженнях.

Формулювання цілей статті... Мета статті – визначення методологічних підходів вивчення системи управління розвитком освіти в сфері фізичної культури і спорту в Польщі.

Виклад основного матеріалу... Наша науково-дослідницька робота здійснювалась із застосуванням низки методологічних підходів, які ґрунтовно висвітлені у ряді праць вітчизняних і зарубіжних науковців [1, 3, 8, 10, 13, 14], зокрема:

- системний підхід – передбачає дослідження певних об'єктів, як складних систем, які наділені елементним складом, мають чітку структуру, а структурні елементи та система в цілому виконують специфічні функції, система характеризується єдністю зовнішнього та внутрішнього середовища, підпорядковується діалектичним законам розвитку;

- інтеграційний підхід – переважно спрямований на виявлення сутності та змісту взаємозв'язків окремих підсистем та елементів системи, розкриття особливостей стадій життєвого циклу об'єкту та суб'єкту управління, виявлення взаємозв'язків між рівнями управління по вертикалі та по горизонталі;

- структурно-функціональний підхід – націлений на виявлення та дослідження сутності між стійкими, закономірними зв'язками елементів системи, зовнішніх проявів властивостей системи або її елемента, сукупності елементів у заданій системі відносин, певного способу функціональної взаємодії системи з навколишнім середовищем;

- комплексний підхід – передбачає під час аналізу складних систем врахування взаємозв'язків між окремими функціональними аспектами систем управління (організаційними, правовими, соціальними та ін.);

- діалектичний підхід – полягає в дослідженні складних систем на основі принципу історизму, розгляді системи в процесі самостійного руху, змін, розвитку, а суттєві взаємозв'язки між елементами системи, підсистемами, явищами оточуючої дійсності пояснюються із позицій законів боротьби та єдності протиріч, взаємного переходу кількісних та якісних змін, заперечення заперечення;

- ситуаційний підхід – використовується для дослідження придатності і необхідності застосування різних механізмів управління в залежності від ситуації, що склалась;

- поведінковий підхід – зорієнтований на пошук шляхів підвищення ефективності систем управління за рахунок оптимізації наявних людських ресурсів;

- інноваційний підхід – спрямований на пошук можливостей швидкої адаптації систем управління до змін, які відбулись у зовнішньому та внутрішньому середовищах, пошук нових технічних рішень, механізмів управління, удосконалення наявних та розробки нових адміністративних послуг тощо;

- нормативний підхід – передбачає пошук та розробку нормативів у підсистемах цільової, функціональної, соціальної спрямованості суб'єкта та об'єкта управлінської діяльності в залежності від умов функціонування та розвитку, які динамічно змінюються з рухом системи в часі і просторі, під впливом ендогенних та екзогенних факторів тощо;

- адміністративний підхід – передбачає пошук оптимальних характеристик, які регламентують параметри функціонування та розвитку елементів або системи управління в цілому;

– кількісний підхід – спрямований на пошук, із широким використанням математико-статистичних методів оптимальних значень показників критеріїв, якісних та кількісних параметрів оцінок, які мають забезпечити перехід системи управління на більш високий рівень розвитку.

Сучасна теорія управління визначає системний підхід, як найбільш універсальний метод дослідження, вивчення стану, організації, структури, взаємодії різних аспектів, функціонування, ресурсів, внутрішніх і зовнішніх зв'язків моделюючої або функціонуючої системи. Застосування системного підходу дозволяє більш глибоко, комплексно, виходячи із різних масштабів діяльності (державної, регіональної, місцевої), оцінити будь-яке явище, процес у конкретно визначеній системі, що дозволить, у свою чергу, прийняти більш вивірене і науково обґрунтоване управлінське рішення [1; 3].

Визначальну роль у методології досліджень систем управління відіграють засоби і методи, які у науковій літературі поділяють на три групи: формально-логічні, загальнонаукові та специфічні [2]. Досягнення мети дослідження і забезпечення достовірності отриманих результатів можливе лише в разі врахування специфіки завдань роботи і відповідно коректне підібраних до них методів та засобів, які мають повною мірою забезпечити вирішення усього їх кола. Досліджуючи систему управління розвитком освіти в сфері фізичної культури і спорту Польщі з позицій системного підходу необхідно більш детально визначити предметну область застосування методів дослідження з урахуванням змістовно-процесуальної схеми його організації. Змістовно-процесуальна схема дослідження передбачає використання таких основних видів наукового аналізу [6; 15]:

– проблемний аналіз – використовується з метою виявлення та окреслення кола питань із подальшим їх проблемним структуруванням, яке передбачає визначення їх типології, характеристик, наслідків, шляхів вирішення;

– системний аналіз – використовується з метою визначення характеристик, структури, функцій проблеми, особливостей взаємодії системи із зовнішнім та внутрішнім середовищем;

– каузальний аналіз – спрямований на встановлення причин, які призвели до виникнення проблемної ситуації, а також наслідків її дії;

– праксеологічний аналіз – передбачає діагностування змісту діяльності системи в ситуації, що виникла, моделювання і оптимізацію параметрів функціонування досліджуваної системи;

– аксіологічний аналіз – спрямований на побудову системи оцінок досліджуваних явищ, діяльності, процесів, ситуацій з позицій певної ціннісної системи;

– ситуаційний аналіз – передбачає моделювання ситуації, її складових, умов, наслідків;

– прогностичний аналіз – передбачає здійснення прогнозів відносно потенційного та бажаного майбутнього;

– рекомендаційний аналіз – спрямований на розробку рекомендацій;

– програмно-цільовий аналіз – розробка програм діяльності.

Увесь процес дослідження передбачає комплексне використання формально-логічних методів дослідження, а саме: аналізу, синтезу, індукції, дедукції, аналогії, аксіоматичного методу, формалізації, абстрагування, узагальнення, сходження від абстрактного до конкретного [4].

Історико-ретроспективний, порівняльно-правовий методи застосовуються у процесі дослідження з метою вивчення стану розробки проблеми в науковій літературі, працях польських учених, вивчення історичної спадщини з питань організації управління розвитком освіти в сфері фізичної культури і спорту Польщі, дослідження змісту законодавства щодо формування державної політики розвитку освіти в сфері фізичної культури і спорту Польщі, удосконалення категоріально-понятійного апарату.

Методи системного й системно-структурного аналізу дають змогу дослідити стан розвитку освіти в сфері фізичної культури і спорту Польщі. Нами були використані специфічні методи дослідження систем управління, а саме: метод дослідження документів, соціологічного дослідження, тестування, соціометричних оцінок, метод експертних оцінок. Вищезазначені методи були спрямовані на визначення змістової сутності специфіки об'єкту дослідження, його предмету і завдань, здійснення оцінки стану системи управління за результатами її діяльності [2].

Математико-статистичні методи використовуються з метою достовірного визначення рівня ресурсного, кадрового, матеріально-технічного, медичного забезпечення розвитку освіти в сфері фізичної культури і спорту Польщі [5; 7; 9; 11; 12].

Фінансовий аналіз використовується з метою встановлення рівня фінансування розвитку освіти в сфері фізичної культури і спорту Польщі, визначення джерел фінансування, питомої ваги кожного із них у зведеному фінансовому бюджеті розвитку освіти в сфері фізичної культури і спорту, встановлення принципів розподілу грошових коштів та оцінки ефективності і раціональності їх використання.

Методи математичного моделювання, формально-прогностичний метод використовуються для опису окремих складових моделі управління розвитком освіти в сфері фізичної культури і спорту Польщі, процесуальної моделі управління якістю освіти в сфері фізичної культури і спорту Польщі [10].

Висновки... Таким чином, підбиваючи підсумки проведеного дослідження ми зробили наступні висновки:

– в нашому дослідженні «система управління розвитком освіти в сфері фізичної культури і спорту Польщі» розуміється з точки зору системного та структурно-функціонального підходів, як впорядкована на єдиній нормативно-правовій основі сукупність органів управління, які здійснюють цілеспрямований, систематичний, організуючий, координуючий, контролюючий вплив на освітню сферу фізичної культури і спорту Польщі, які регламентують протікання освітнього та виховного процесів, процесів якості та стандартизації освіти, визначають правові засади процесів управління кадровим, організаційним, матеріально-технічним, фінансовим, нормативно-правовим, медичним забезпеченням освіти в сфері фізичної культури і спорту з метою підвищення ефективності її функціонування;

– будь-яка система управління складається з суб'єкту та об'єкту управління, які в свою чергу виступають підсистемами, які абстрагуючись від системно-структурних взаємозв'язків можна розглядати як відносно самостійні складні соціально-економічні системи. В контексті нашого дослідження об'єктом системи управління розвитку освіти в сфері фізичної культури і спорту Польщі виступає відкрита, складна, динамічна соціально-економічна система – освітня галузь в сфері фізичної культури і спорту, із усіма її складовими – структура, функції, принципи функціонування, стандартизація і якість, усі види забезпечення, освітній та виховний процеси тощо. Суб'єктом системи управління розвитком освіти в сфері фізичної культури і спорту виступає система державної влади Польщі в особі її органів управління освітою, громадських організацій та зацікавлених сторін;

– реалізація сукупності завдань роботи здійснюється на основі системного, інтеграційного, структурно-функціонального, комплексного, діалектичного, ситуаційного, поведінкового, інноваційного, нормативного, адміністративного, кількісного підходів із застосуванням трьох груп методів: формально-логічних, загальнонаукових та специфічних;

– змістовно-процесуальна схема дослідження передбачає використання таких основних видів наукового аналізу: проблемний аналіз, системний аналіз, каузальний аналіз, праксеологічний аналіз, аксіологічний аналіз, ситуаційний аналіз, прогностичний аналіз, рекомендаційний аналіз, програмно-цільовий аналіз;

– увесь процес дослідження передбачає комплексне використання формально-логічних методів дослідження, а саме: аналізу, синтезу, індукції, дедукції, аналогії, аксіоматичного методу, формалізації, абстрагування, узагальнення, сходження від абстрактного до конкретного тощо;

– специфічні методи вивчення проблематики нашої роботи використовуються для дослідження систем управління, а саме: метод дослідження документів, соціологічного дослідження, тестування, соціометричних оцінок, метод експертних оцінок;

– математико-статистичні методи використовуються з метою достовірного визначення рівня ресурсного, кадрового, матеріально-технічного, медичного забезпечення розвитку освіти в сфері фізичної культури і спорту Польщі.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі полягають в дослідженні мети, функцій і завдань системи управління розвитком освіти в сфері фізичної культури і спорту Польщі.

Список використаних джерел і літератури/References:

1. Гасюк І. Л. Підходи до дослідження системи державного управління розвитком фізичної культури і спорту // Державне управління та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. – Д. : Вид-во ДРІДУ НАДУ, 2010. – № 4(7). – С. 194–206. / Hasiuk I. L. *Pidhody do doslidzhennia systemy derzhavnoho upravlinnia rozvytkom fizychnoi kultury i sportu (Approaches to the study of the system of state management of development of physical culture and sports)*, Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia, 2010, Issue 4(7), pp. 194–206. [in Ukrainian].

2. Коротков Э. М. Исследование систем управления: [учеб. пособ. для вузов.] / Э. М. Коротков – Издательско-консалт. комп. «Дека», 2000. – 336 с. / Korotkov E. M. *Issledovanie sistem upravleniya (The study of control systems)*, Izdatel'sko-konsalt. komp. «Deka», 2000, 336 p. [in Russian].

3. Мудрик В. Методология и организация исследования отрасли «Физическая культура и спорт» и системы управления / В. И. Мудрик // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 12. – С. 81–88. / Mudrik V. *Metodologiya i organizatsiya issledovaniya otrasli «Fizicheskaya kultura i sport» i sistemy upravleniya (Methodology and organization of the study branch «Physical culture and sport» and control system)*, Pedagogika, psikhologiya ta med.-biol. probl. fiz. vykhovaniya i sportu, 2003, № 12, pp. 81–88. [in Ukrainian].

4. Сабитов Р. А. Основы научных исследований: [учеб. пособ.] / Р. А. Сабитов. – Челябинск : Челяб. гос. ун-т., 2002. – 138 с. / Sabitov R. A. *Osnovy nauchnykh issledovaniy (Fundamentals of scientific research)*, Chelyabinsk, 2002, 138 p. [in Russian].
5. Салин В. Н. Социально-экономическая статистика: [учебник] // В. Н. Салин, Е. П. Шпаковская – М. : Юрист, 2001. – 461 с. / Salin V. N., Shpakovskaya E. P. *Sotsial'no-ekonomicheskaya statistika (Socio-economic statistics)*, Moscow, 2001, 461 p. [in Russian].
6. Сурмин Ю. П. Теория систем и системный анализ: [учеб. пособ.] / Ю. П. Сурмин – К. : МАУП, 2003. – 368 с. / Surmin Yu. P. *Teoriya sistem i sistemnyj analiz: (Systems theory and systems analysis)*, Kyiv, 2003, 368 p. [in Russian].
7. Abell P. (1975). *Modele w socjologii*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Abel P. (1975). / *Models in sociology*. Warsaw: State Scientific Publishing House. [in Polish]
8. Babbie E. (2003). *Bodania społeczne w praktyce*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. Babbie E. (2003). / *Bodania social practice*. Warsaw: Scientific Publishers PWN. [in Polish]
9. Cohen J., Cohen P. (1975). *Applied multiple regression/correlation analysis for the behavioral sciences*. Hillsdale: L. Elbaum. [in English]
10. Ferguson G. A., Takane Y. (2000). *Analiza statystyczna w psychologii i pedagogice*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. / Ferguson G. A., Takane Y. (2000). *Statistical analysis in psychology and pedagogy*. Warsaw: State Scientific Publishing House. [in Polish]
11. Freund J. E. (1971). *Podstawy nowoczesnej statystyki*. Warszawa: PWE. / Freund J. E. (1971). *The foundations of modern statistics*. Warsaw: PWE. [in Polish]
12. Heise D. R. (1975). *Causal analysis*. New York: Wiley. [in English]
13. Kawalec P. (2006). *Przyczyna i wyjaśnianie. Studium z filozofii i metodologii nauk*. Lublin: Wydawnictwo Naukowe LAM. / Kawalec P. (2006). *Reason and explanation. The study of philosophy and methodology of science*. Lublin: Scientific Publishing house LAM. [in Polish]
14. Kerlinger F. N. (1986). *Foundations of behavioral research*. New York: Holt, Rinehart and Winston. [in English]
15. Maruszewski T. (2001). *Psychologia poznania*. Gdańsk: GWP. / Maruszewski, T. (2001). *The psychology of cognition*. Gdańsk: GWP. [in Polish]

Дата надходження статті: «05» лютого 2016 р.

Стаття прийнята до друку: «19» лютого 2016 р.

Рецензенти:

Гасюк І. – доктор наук з державного управління, професор
Зданевич Л. – доктор педагогічних наук, професор

Мозолев Олександр – професор кафедри теорії і методики фізичної культури та валеології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат педагогічних наук, доцент, e-mail: mozoliev64@mail.ru

Mozolev Oleksandr – professor of the department of theory and methodology of physical culture and valeology of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, candidate of pedagogical sciences, assistant professor, e-mail: mozoliev64@mail.ru

Цитуйте цю статтю як:

Мозолев О. Методологічні підходи до вивчення системи управління розвитком освіти в сфері фізичної культури і спорту в Польщі / Олександр Мозолев // Педагогічний дискурс. – 2016. – Вип. 20. – С. 133–137.

Cite this article as:

Mozolev O. Methodological Approaches to the Study of the Management of the Development of Education in the Sphere of Physical Culture and Sport in Poland, *Pedagogical Discourse*, 2016, Issue 20, pp. 133–137.